

ПЕТАР КОЊОВИЋ (1883, Чуруг–1970, Београд)

Коњовићи су били богата и позната војвођанска породица, у којој је неколико чланова било истакнуто на пољу уметности и просвете. Петар се родио у Чуругу, а већ своје младалачке дане проводио је гледајући представе Српског народног позоришта у Србобрану, Бечеју, Сомбору и Новом Саду. Завршио је четири разреда Гимназије на мађарском језику и похађао Велику српску гимназију у Новом Саду, да би потом завршио Учитељску школу *Препарандија* у Сомбору, где му је музику предавао Драгутин Блажек, искусни диригент, музички педагог и писац о музици. Коњовић је већ током овог периода асистирао свом учитељу Блажеку и често је наступао као диригент са хором *Препарандије*. Сарађивао је такође и са Сомборским певачким друштвом, које и данас чува успомену на свог чувеног суграђанина, композитора и диригента. Након завршене учитељске школе, Коњовић је једно време деловао као учитељ у Бегечу и Старом Бечеју, да би потом, 1904. године, са неколико нарамака композиција у рукопису отишао на Карлов универзитет у Праг, са намером да упише студије музике на Конзерваторијуму. Ректор Универзитета је, прегледавши његове рукописе, увидео да пред собом има несвакидашње талентованог кандидата и уписао га је одмах на другу годину студија. Коњовић је у Прагу студирао композицију и дириговање, а студентске дане проводио је проучавајући западноевропску музику, а нарочито остварења чешких композитора на пољу опере, као што су Беджих Сметана, Антоњин Двожак и Леош Јаначек. У Прагу је имао прилике да присуствује оперским и позоришним представама локалних, али и интернационалних трупа, од којих се истиче чувени *Московски художествени театар*, који је извршио значајан утицај на младог Коњовића, а који ће касније бити оперски редитељ у неколико значајних позоришних институција бивше Југославије, док ће оперску режију проучавати читав живот. Завршио је композицију дипломским радом – композицијом за велики оркестар *Serbia liberata (Ослобођена Србија)*. По повратку из Прага деловао је као учитељ музике и диригент црквеног хора у Земуну, а прихватио је и позив Стевана Мокрањца, ондашњег директора тек основане прве музичке школе у Србији. Постоје чак подаци из локалних земунских новина о томе да је Петар Коњовић основао и [једно краће време од неких три године] водио приватну музичку школу у Земуну, али да она није опстала дуго, јер није било разумевања локалних власти за тако нешто. Након почетка Првог светског рата, одлази у Сомбор, а затим у Загреб, где је премијерно изведена, под његовим диригентским руководством, његова прва опера *Женидба Милошева*, али под цензурисаним, промењеним насловом *Вилин вео*

Година 1918. означавала је крај Првог светског рата, распад Аустро-угарске монархије и остварење вишевековног српског сна да области Банат, Бачку, Барању и Срем припоје Краљевини Србији. Коњовић је био сомборски делегат, један од укупно 757 представника Срба, Буњеваца и других Словена који су на Великој народној скупштини у Новом Саду 25. новембра 1918. године изгласали присаједињење ових области матици.

На том заседању Коњовић је изабран за заменика председника Велике народне Скупштине. Потом се са колегом музичарем, Златком Балоковићем, отиснуо на турнеју по европским земљама. Њихови наступи били су својеврсна промоција новоосноване Краљевине Срба, Хрвата и Словенаца.

Вративши се, постаје управник Српског народног позоришта у Новом Саду, а потом добија и прихвата позив за ангажман инспектора у Уметничком одељењу Министарства просвете у Београду. Прихвата, затим, позив да буде директор Опере Хрватског народног казалишта у Загребу, где ће остати читав четворогодишњи мандат, са изузетком од неколико месеци које проводи у Италији на усавршавању из композиције. Пише своју другу оперу *Кнез од Зете*, по трагедији *Максим Црнојевић*, српског песника, књижевника и дипломате Лазара Костића и постаје управник Народног казалишта у Осијеку. Коњовић се читавог живота бавио мелографским радом, бележећи мелодије са свих југословенских простора, а нарочито са Југа Србије, у околини Враћа. Због свог запаженог композиторског, педагошког, мелографског, диригентског и позоришног ангажмана, као и деловања у управним државним телима, Коњовић добија позив Универзитета да постане редован професор Музичке академије и њен декан. Био је члан Чешке академије наука, а у Српској академији наука је, поред статуса редовног члана, обављао и функцију секретара Одељења ликовне и музичке уметности. Петар Коњовић оснива Музиколошки институт при Српској академији наука и уметности 1948. године и постаје његов први управник.

Као композитор, Коњовић је био оријентисан западноевропски и угледао се на чешке и руске композиторе: Леоша Јаначека, Антоњина Двожака, Модеста Мусоргског, Александра Бородина и друге. Тај утицај је био дубоко урезан у његову музичку мисао, али Коњовић није био еkleктик. Његов композиционо-технички израз се ослањао на поједина техничка решења наведених композитора, али када је у питању мелодија, Коњовић је имао јасан став да мелодија треба да настане из духа народне традиције и да мора да је прати природна флексија народног говора. Коњовић је на овај начин компоновао и своја најзначајнија вокално-инструментална остварења, као што је опера Коштана, по тексту Борисава Станковића; *Селџаци*, на текст Јанка Веселиновића и Драгутина Брзака и *Отаџбина*, на текст Ива Војновића.

У периоду док је радио у Земуну, а с времена на време и у зрелим годинама, Коњовић је писао духовне композиције, вокална дела без инструменталне пратње српске православне традиције, међутим, његова дела која припадају овом жанру су се чешће налазила на концертном подијуму него као део богослужбене праксе због своје комплексности, изразите драматизације текста и хармонских решења. Коњовић је износио ставове о српској духовној музици у својим написима о духовним делима наших познатих композитора Исидора Бајића, Стевана Мокрањца и других. Значајно је то што је Коњовић увидео да је српска духовна музика уско везана за народну вокалну традицију нашег народа. Још као младић у Сомборској *Препарандији*, Коњовић је написао Литургију за мушки хор коју је са успехом извео са својим школским колегама. Потом настају следеће композиције које припадају пољу духовне музике: *Тебе одјејучагосја* (1901); *На рјекама вавилонских* (1902); *Достојно јест* (великог 1. гласа, 1902); *Ирмос на Божић* (великог 1. гласа, 1902); *Боже, во помошч моју вонми* (1903); *О, како беззаконоје сонмишче* (1903); *Благообразниј Јосиф* (1903); делови Литургије за мешовити хор (1903); *Мироносицама женама* (1903); *Јегда прииде конец вјека* (1903); *Да исправитсја молитва моја* (1903) и Литургија за три женска гласа (1915). Све ове композиције настале су у време док је Коњовић

дириговао у цркви у земунском периоду, а објављене су 1938. године под називом *Музика духовна*.

Коњовић се остварио и као писац о музици, пишући о нашим и иностраним музичарима и сарађујући са часописима и дневним листовима, као што су *Бранково коло*; *Нови Србобран*; *Босанска вила*; *Летопис Матице српске*; *Српски књижевни гласник*; *Политика*, као и многим другим иностраним [већином стручним] часописима на немачком језику. Коњовић је аутор и две музиколошке монографске студије о наша два значајна музичара – Стевану Мокрањцу и Милоју Милојевићу, првом српском доктору музикологије. Као позоришни и оперски редитељ, бавио се превођењем и адаптацијом либрета са чешког, француског, руског, и немачког језика познатих оперских композитора: Клода Дебисија, Модеста Мусоргског, Беджиха Сметане, Рихарда Вагнера, Шарла Гуноа и других, што му је значајно помогло да проникне у флексију и бит језика тих остварења, а самим тим и да разуме њихов свеукупан културолошки значај.

На подручју инструменталне музике, Коњовић није написао много дела, али су она историјски значајна, јер већина представља прве примере у одређеном жанру. Он је творац прве српске симфонијске поеме: *Ослобођена Србија*, из 1906. године; симфоније за велики оркестар *Симфонија у це молу*, из 1907. године; варијација писаних за оркестар *На селу*, из 1915. године, затим композиције *Јадрански капричо*, за виолину и оркестар из 1933. године; симфонијске поеме *Макар Чудра*, из 1944. године, по тексту Максима Горког; као и два гудачка квартета. Његово најзначајније и чисто инструментално дело је симфонијски триптихон *Коштана*, састављен из инструменталних делова његове истоимене опере, конципиран у три става: *Собина*; *Кестенова гора* и *Велика чочечка игра*. Петар Коњовић је компоновао и око сто тридесет соло песама у два значајна циклуса: *Лирика* и *Моја земља*, од којих је прва циклус у којем су заступљене композиције на оригиналне мелодије у позноромантичарском и импресионистичком стилу, као и оне писане у духу народне мелодике, нарочито популарне севдалинке, док је потоњи циклус од стотину композиција постао еклатантан пример мултикултуралности музичког наслеђа југословенских простора, јер је у њој стилизовано обрађена вокална традиција народне песме и уздигнута на уметнички ниво у виду соло-песме за глас и клавир. Коњовић је своје соло песме писао на сопствене текстове, али и на вредна поетска остварења српских модерниста, попут Војислава Илића, Алексе Шантића, Вељка Петровића и других.

Петар Коњовић умире, доживевши дубоку старост, у 87. години живота, у Београду, 1970. године. Неколико музичких школа у Србији носи његово име. На згради у којој је живео, у данашњој Ресавској улици у Београду, постављена је, од стране Града Београда и Удружења композитора Србије, спомен плоча. Његове портрете израдили су неки од најзначајнијих југословенских ликовних уметника: Томислав Кризман, Милена Павловић Барили, Петар Добровић и други.

Музички примери:

Петар Коњовић: *[Била једном ружа једна](#)*, соло песма за сопран и клавир (текст: Милорад Митровић; Ирина Арсикин, сопран; Станко Шепић, клавир);

Петар Коњовић: *[Сан летње ноћи](#)*, Свита за дувачки квинтет – Љубавна песма, Новосадски дувачки квинтет, Завод за културу Војводине, 2017. године.